

Szlovénia • A SiCRIS rendszert a Jozef Stefan Institute hozta létre. Alapja egy integrált könyvtári információs rendszer, amelyre ráépült a szlovén kutatók publikációs adatbázisa. (Ales Bosnjak, Franci Demšar, Tomaz Boh előadásai, CRIS 2008, MM 2001. november, MM 2003. december, MM 2005. május, MM 2008. október, MM 2010. november)

Oroszország • az akadémiai intézmények dolgozói minden publikációjukat kötelesek feltölteni egy adatbázisba. A feltöltés során egy többfokozatú skálán osztályozniuk kell a műveikben megadott hivatkozásokat, megjelölve, hogy alapvető, fontos vagy érintőleges a hivatkozás, esetleg nem ért egyet a hivatkozott műben megfogalmazott állításokkal, vagy egyenesen cáfolja azokat. (Forrás Szergej [Sergej] Parinov előadásai, CRIS 2008, CRIS 2010, CRIS 2012, MM 2007. május, MM 2007. november, MM 2008. október, MM 2009. május)

Az URL11 címen olvasható az euroCRIS jelenlegi tagjainak névsora, amelyből kitűnik, hogy Európa szinte minden országa képviselve van a szervezetben, és Európán kívüli országokból (Ausztrália, Kanada, Kína, Irán, Izrael, Malajzia, Mexikó, Nigéria, Dél-Korea, USA) is jól látható az érdeklődés.

A fenti vázlatos felsorolás egyértelműen mutatja, hogy számos országban működik az MTMT-hez tartalmában és működésében nagyon hasonló rendszer. Mi több, az ilyen rendszerek egyre nagyobb szerepet kapnak a tudományos teljesítmények értékelésében.

Záró megjegyzések

A CRIS-közösség tagjai nyilvánvalóan elfogultak saját rendszereik irányában, így azok súlyát esetleg a valóságosnál nagyobbak látják, illetve mutatják. A fenti összeállításból azonban nyilvánvaló, hogy az MTMT-hez hasonló rendszerek a korábbi cikk állításaival szemben elterjedtek Európában és az egész világon.

A szerző nem állítja, hogy az MTMT a lehetséges megoldások legjobbika; többször megfogalmazta javaslatait a rendszer felépítésével, informatikai megoldásaival, működtetésével kapcsolatban, ahogy kifejtette véleményét az MTMT-ben tárolt adatok alapján levont következtetések értékéről. Azt viszont megállapítja, hogy az MTMT működésének elvei és céljai összhangban vannak a kitzűzött célokkal és a nemzetközi gyakorlattal.

Kulcsszavak: *adatbázis, kutatómenedzsment, tudományos teljesítmény mérése, Európai Unió*

URL4: http://www.eurocris.org/Uploads/Web%20pages/cris2008/Papers/cris2008_Dvorak_Soucek.pdf

URL5: <http://epubs.stfc.ac.uk/search?st=browse-by-person&pid=4>

URL6: http://www.eurocris.org/Uploads/Web%20pages/members_meetings/2011%20-%20Lille,%20France/

URL7: <http://www.dfg.de/gepris/>

URL8: http://www.dfg.de/en/service/press/press_releases/2010/pressemitteilung_nr_07/

URL9: <http://swepub.kb.se/?language=en>

URL10: <http://www.narcis.nl/>

URL11: <http://www.eurocris.org/MembersListAll.php?order=cfName>

AZ MTMT-ADATBÁZISRÓL ÉS HATÉKONY FELTÖLTÉSÉRŐL

HOZZÁSZÓLÁS SCHEURING ISTVÁN KINEK VAN SZÜKSÉGE AZ MTMT-ADATBÁZISRA? CÍMŰ CIKKÉHEZ

Kollár István

az MTA doktora,
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
kollar@mit.bme.hu

Scheuring István megállapításai véleményem szerint kissé sommásak, de önmagukban igazak. Ugyanakkor az igazságnak csak az egyik oldalát világítják meg. Hadd tegyem hozzá a másik oldalt is.

Mindenekelőtt meg kell fogalmazni a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) céljait és feladatait, és ebből a szempontból megvizsgálni, hogy a kitzűzött célt lehetne-e jobban/szakszerűbben/kutatóbarátabban megoldani. Az MTMT célja elsősorban az, hogy a magyarországi tudományos szakirodalmi teljesítményt tegye láthatóvá mind a különböző bírálók, illetve döntéshozók (PhD-, illetve MTA doktori értekezések, pályázatok, kinevezések, akadémikusválasztások stb.), mind a magyar tudomány iránt érdeklődők számára, továbbá hogy lehetővé tegye egyetemek, kutatóintézetek, tanszékek, azaz bármilyen kutatókból álló szervezeti egység szakirodalmi teljesítményének és hatásának (idézetek) átfogó megjelenítését. Ezeket így most egyetlen általános adatbázisban sem

tudjuk megtenni. Az elgondolás része az is, hogy a kutatók *amúgy is naprakészen tartják* közlemény- és idézőlistájukat, hiszen időnként pályáznak, jelentenek, és az egészséges hiúságis megvan majdnem mindannyiunkban. A nagy adatbázisok pedig az egyéni listák szempontjából általában nem is teljesek.

Teljesen igaz, hogy aki a maga tudományos területén szakirodalmat keres, az nem fogja az MTMT-t erre használni. Nem is erre való. Az is igaz, hogy aki alkotóan és igényesen publikál a maga területén, annak számára az MTMT karbantartása plusz teher, és tényleg feleslegesnek látszik. De ha az *MTMT segít elválasztani* az ocsút a búzától, a handabandázást a színvonalas kutatómunkától, akkor máris hasznos. Ha mindenki feltölti saját publikációs eredményeit (éppen ezért van előírva, hogy mindenki tölts fel), akkor azonnal kiderül, kik azok, akiket senki sem idéz (vagyis, ha vannak is publikációik, nem keltenek visszhangot), akik lektorált folyóiratban egyáltalán nem publikálnak,

akiknek nincs könyvük, nincsenek tanulmányaik. Aki bírál, illetve dönt, annak számára ez jelentős segítség. *Az adatbázis nem az amúgy is színvonalas kutatómunkát végzők adatai miatt fontos, hanem azért, hogy kiderüljön, ki az, aki hozzájuk képest alig publikál, ki gyenge az átlaghoz viszonyítva.* Örültség lenne, ha kizárólag a tudományometriai adatok alapján értékelné valaki, de az objektív értéktételeket jól támogatja egy nyilvános adatbázis, és létezése azok számára előnyös, akiknek a tudományos teljesítménye nemzetközi összehasonlításban is eredményes.

Az, hogy egy MTMT-lista önmagában mennyire jelzi a tudományos értékeket, természetesen vitatható. Az azonban kétségtelen előnye, hogy a szerzők ebben *ellenőrizhető tényeket* adhatnak meg: mit publikáltak és hol, kik idézik ezeket és hol, mindezek könnyen áttekinthetők, válogathatók, különböző szempontok szerint megszámlálhatók, és gyakran teljes szövegek is könnyen tanulmányozhatóak. Tudom, hogy például Belgium flamand részén kizárólag a *Web of Science*-ben megjelenő cikkek számítanak. Ez is egy lehetőség, de a szakterületől függetlenül használva nagyon aggályos, különösen, ha tudjuk, hogy a WoS referálási eljárása USA-közpon-tú, alap kutatás-centrikus, szűk válogatáson alapul, csak folyóiratokat dolgoz fel idézőkkel együtt stb. (lásd pl. URL1). Ennél az MTMT sokkal átfogóbb és kiegyensúlyozottabb. Akinek például kevesebb WoS-idézete van, annak nagyon hasznos, hogy az összes idézet könnyen meg tudja adni az MTMT-ben.

Általános célú adatbázisok

Ésszerűnek látszik, hogy ha egyszer léteznek általános célú adatbázisok, használjuk azokat értékelésre is. Jelenleg három ilyen létezik: Web of Science, Scopus, Google Scholar. A

többi aránylag szűk területen működik. Ebben a három adatbázisban lehetőség van olyan szerzői profilok létrehozására, amelybe a szerző összegyűjtheti az adott adatbázisban található közleményeit és azok hivatkozásait. Ez egyúttal megoldja az adatbázisok egyik legnagyobb problémáját: az azonos nevű szerzők cikkei közül a szerző ki tudja válogatni a saját közleményeit. Természetesen ezt a halmazt is rendszeresen karban kell tartani, hiszen új közlemények születnek, és nincs adatbázis, amely az azonos neveket automatikusan kezelni tudná (a Scopus és a Google Scholar megkísérli megadott munkahely szerint csoportosítani a szerzőket, de arra már nem jön rá – nem is jöhet rá –, hogy ha valaki új munkahelyről publikál, vagy hosszabb-rövidebb külföldi tanulmányút alatt nem az anyaintézmény címén publikál, akkor is ugyanaz a személy). Egyik adatbázisban sem található meg egy szerző valamennyi publikációja, sőt egyes publikációtípusok (disszertációk, könyvek, könyvfejezetek, konferenciák, cikkek) alig fordulnak elő ezekben az adatbázisokban. Például a WoS alap adatbázisa könyveket, könyvfejezeteket, rész tanulmányokat, idéző disszertációkat nem is tartalmaz, és csak a Magyarországon nem általános, és drága részadatbázisok, például a Book Citation Index előfizetése juttathat újabb részadatokhoz. A WoS is és a Scopus is csak válogatott forrásokat dolgoz fel, és ami kiesik ebből a körből, arról ezekből a forrásokból nem szerezhetünk tudomást. A WoS-ban a ResearcherID-val megadott szerzői közlemények közé hivatkozásokkal együtt csak a WoS-ban feldolgozott közleményeket lehet felvenni, így sok idézőt nem is tudunk ott megjeleníteni. Az összes önidézetek (a közlemény és az idéző mű szerzői között valaki közös) a WoS-ban és a Google Scholarban sem válnak

el a független idézetektől: a fenti önidézet-definíció szerint csak a Scopusban szűrhetők. A WoS a konferenciák idézőit nem dolgozza fel, a Google Scholar viszont mindenféle weboldalakat és PDF állományokat igen, vagyis könyvtáros szemmel nagyon is

„szemetes”. Végül, egyik adatbázis-eredmény sem csoportosítható/szűrhető eléggé flexibileen, az olvasó igényei szerint. Mindezek a hiányosságok teszik szükségessé még az STM-tudományterületek (Scientific, Technical, Medical) esetén is az MTMT használatát.

Kollár István		közlemények	független idézők	összes idéző
Web of Science	ResearcherID	55	nem szűrhető	437
	név szerint keresve ¹ BME-ről ²	55	nem szűrhető	454
	BME PA (MTMT) tétel, amely WOS-ban szerepel ³	53	(csak Kollár I. saját idézetei zárhatók ki; így 437)	819
Scopus		65	470	558
Google Scholar		97	nem szűrhető ⁴	1271
BME PA ³ (MTMT)		160	1502	1793

Mintaadatok

Hogy senkit ne bántsak meg esetleg hiányos adatok közlésével, az alábbi táblázatban a

saját adataimat adom meg (villamosmérnök vagyok – az adatok 2012. szeptember 15-iek), illusztrálva az adatok bizonytalanságát. Az egyes adatbázisok nevével a linke kattintva

Scheuring István		közlemények	független idézők	összes idéző
Web of Science	ResearcherID	50	nem szűrhető	732
	név szerint keresve ⁵ BME-ről ⁶	49	nem szűrhető	732
	MTMT tétel, amely WOS-ban szereplőnek van megjelölve ⁷	36	(csak Scheuring I. saját idézetei zárhatók ki; így 680)	339
Scopus		58	258	780
Google Scholar		69	nem szűrhető	1090
BME PA ³ (MTMT)		79	368	454

¹ Sajnos több *Kollár I.* szerző is létezik, a talált tételekből kézzel válogattam, de nagyon nehéz végigválogatni.

² BME-jogosultsággal a Conference Proceedings Citation Index is látszik, ezért a WoS a BME-ről nézve többet mutat, mint más intézményekből.

³ A BME MTMT-kompatibilis adatbázisa.

⁴ Létezik a Google Scholar adatait használó, az önidézeteket kiküszöbölő külön program is: CIDS (URL2)

⁵ A WoS-ban szerencsére csak egyetlen *Scheuring I.* van – ez tehát szerencsés név.

⁶ BME-jogosultsággal a Conference Proceedings Citation Index is látszik, ezért a WoS a BME-ről nézve többet mutat, mint más intézményekből.

⁷ Nála az MTMT jól láthatóan nincs aktualizálva. A kézi feltöltés miatt hiányoznak az adatbázis-azonosítók is.

a mutatott táblázat könnyen ellenőrizhető. Ez a példa még aránylag konzisztens adatokat mutat: mérnököknél sokkal szélsőséesebb példák is gyakran előfordulnak.

Azt, hogy a számok a „kemény” természettudományokban sokkal jobban egybeesnek, Scheuring István példája mutathatja. Az alábbi táblázatban mindössze az MTMT feltöltése hiányos egy kicsit, de azt könnyen pótolni lehet.

A nagyságrendek (sőt a kb. számok is) ezen a területen tehát jól kiolvashatók.

Itt igaz az is, hogy a WoS (és a Scopus is) a fentiek miatt alulról becstül,¹ a Google Scholar pedig részben felülről.² Erre tehát használhatók is lennének, de ez is rendkívül szakterületfüggő. Biológusok, fizikusok, orvosok publikálási szokásaikat és az adatbázisok válogatási szempontjait figyelembe véve valóban támaszkodhatnának ezekre. A határterületeken dolgozók *fair* értékelése, összehasonlítása azonban már sérülne, a mérnököké pedig feltétlenül. A matematikusok ráadásul a *Mathematical Reviews*-t tekintik etalonnak, ami a határterületeken szintén nem mindig releváns... a történészek, nyelvészek, irodalomtudósok pedig ezek alapján alig értékelhetők. Vagyis, ha valamilyen módon elfogadható alapossággal értékelni akarunk, akkor marad a szerzők által megadott és a lehetőségek szerint ellenőrzött lista: az MTMT (BME PA). Ebben meg lehet adni a WoS/Scopus/Google Scholar-listák linkjeit is, vagyis ízlés szerint nézegethetők és összevethetők a tartalmak, az MTMT pedig tartalmazhatja *mind-*

ezeknek és a szerző saját gyűjtéseinek az unióját: meg lehet adni, mennyi az összes ismert idéző, és ebből mennyi található meg adatbázisokban. Az persze döntés kérdése, hogy valaki mondhasse-e azt, amit Scheuring István is mond: *ő csak azt szeretné felhasználni, amit a Web of Science, illetve a ResearcherID tartalmaz.* Azt hiszem, ilyenkor egy központi szolgáltatás (a WoS/RID tartalmának automatikus átvétele az MTMT-be) lenne jó megoldás, mert ez lehetővé tenné a közvetlen összehasonlítást másokkal, a szerző külön megterhelése nélkül.

Mennyi munka az MTMT-adatok karbantartása?

Azonnal felmerül a kérdés: mennyi munka áttöltögetni a közlemények és az idézők adatait? Az biztos, hogy kézzel nagyon sok.

A saját közleményeket elvben le is lehet tölteni, de a szerzők nagy része nem vár addig, amíg az új közlemény megjelenik valamelyik adatbázisban: az adatokat inkább kézzel feltölti. De nem is lehetne sokkal jobban járnunk, mert a szerzők azonosítása amúgy sem automatizálható megbízhatóan, kézi munkára tehát mindenképpen szükség van. Ha a ResearcherID-t akarjuk frissen tartani, akkor erre rá-rá kell nézni, bár elvben innen lehetne az MTMT-t frissíteni. Az idézők frissítése azonban nagyon körülményes:

- a Cited Reference Search alapján közleményenként kell letölteni egy-egy listát, és egyenként feltölteni, duplumokra ügyelve,
- vagy le kell tölteni a szerző teljes WoS-idézőlistáját, és az irodalomjegyzékek alapján darabonként hozzárendelni az egyes közleményekhez, figyelve a duplumokra (erre használható az „Import irodalomjegyzékekkel”).

Ez mindenképpen nagyon nagy munka még akkor is, ha évente csak az újabbakat kell

feltölteni: ezen segít, ha a WoS-ban beállítjuk az „idézők ... óta” vagy „idézők feldolgozva ... óta” funkciót, de a munka még így is nagy marad. Igaz, hogy a munkahely dönthet úgy is, hogy a szerzők helyett ezt könyvtáros/adminisztrátor végzi, de ettől az elvégzendő munka mennyisége lényegében nem csökken.

A fenti idézőpótlás során szerencsére nem kell emberi döntéseket hoznunk, vagyis *mindez automatizálható.* A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen ezt meg is valósítottuk, és most már így tartjuk karban az idézettségeket. Így *szerzőinket megkíméltük a BME PA-ban tárolt idézettségi adataik karbantartásának legkellemetlenebb részétől,* pontosan úgy, ahogy Scheuring István kívánja: a szerzőknek ezzel nincsen gondjuk. Ha a közleményeiket karbantartják, az idézőket a könyvtár pótolja. Aki akarja, máshonnan is felvihet idézőket (Scopus, Google Scholar, könyvek, disszertációk stb.), de ez nem kötelező. Elvben ez az összes magyar szerző számára is működtethető lehetne.

Az MTMT további előnyei

Az MTMT-lista feltétlen előnye, hogy sokféleképpen megtekinthető. A tudományos közélet tisztaságához biztosan hozzájárul, ha a résztvevők adatai könnyen és egységesen hozzáférhetők. Ezen segítenek a különböző táblázatok is, melyek például a WoS-ra sajnos nem építhetők rá. A WoS/Scopus/Google Scholar kapcsolódó tételei az MTMT-lista hitelességét növelik,³ sőt, a BME PA-adatbázis lehetővé teszi a WoS/Scopus/GS-adatokkal való összehasonlítást (hitelesítést) is, valamint könyvek, könyvfejezetek esetén már könyvtári katalóguscédulák is belinkelhetők (lásd URL₃), sőt, ugyanaz a lista angol nyelven is

³ Saját feltöltésnél ugyanis (MTMT) legalábbis valamilyen ellenőrzésre szükség van.

megmutatható és linkelhető: URL₄. Mi több, az intézményi repozitórium segítségével a listához kapcsolhatók a teljes szövegű cikkek is, ami a WoS/Scopus-lista esetében csak korlátozott számú tételre, a szerző akaratától függetlenül, és gyakran korlátozott hozzáférési jogosultsággal valósul meg (ebben a Google Scholar sokkal jobb, mert eleve ezeket gyűjti). Sőt, a teljes szövegű MTMT-megadás a közlemények Google Scholarba történő automatikus felvételét is elősegíti.

Végül a BME PA/MTMT-adatbázis nagy előnye az is, hogy csoportok, tanszékek, intézetek adatait összesítve, súlyozva, átlagokat képezve is meg lehet tekinteni. A BME PA-ban most már *online táblázatok* segítségével (URL₅) vizsgálható meg pl. a karok aktivitása.

Ezek a táblázatok több célt is szolgálnak:

- az intézmény önértékelésének eszközei,
- adatszolgáltatási kötelezettséget teljesítenek a fenntartó felé,
- országosan összehasonlíthatók,
- beköthetők egyetemi weboldalakra angol nyelven is, így a nemzetközi adatszolgáltatást is elősegítik az egyetemi rangsorokhoz.

Összefoglalás

A Magyar Tudományos Művek Tára hiánypótló, a nagy nemzetközi adatbázisok sok tudományos területen csak kis részben helyettesítik. Működtetése objektívabbá teszi a tudományos értékelést, áttekintéseket biztosít magyar kutatók, csoportok és intézmények tudományos munkáját illetően, sőt az áttekintő táblázatok könnyen tovább is fejleszthetők, míg a tudományos szakirodalom-kutatásra továbbra is marad a nagy adatbázisok szolgáltatása. Ugyanakkor a számítógép segítségével az is megoldható, hogy a kutatók és az intézményi adminisztrátorok alig legyenek megterhelve az MTMT közlemény- és

idézőfeltöltésével. Ha így történik, akkor sikerül optimálisan üzemeltetni, és a tudományos közösség sokat nyer vele.

Kulcsszavak: *MTMT, bibliográfia, tudomány-metria, közleménylista, publikációs lista, idézett-ségi lista, citáció, szcientometria, mycite*

INTERNETES LINKEK

MTMT: <https://vm.mtmt.hu/>

BME PA: <http://mycite.omikk.bme.hu/>

WoS: <http://www.isiknowledge.com/>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com>

Scopus: <http://www.scopus.com>

Google Scholar: <http://www.scholar.google.com/>

URL1: <http://www.kfki.hu/library/imp/GYIK.htm>

URL2: <http://cids.fc.ul.pt/>

URL3: <http://mycite.omikk.bme.hu/search/slist.php?lang=0&AuthorID=10001703>

URL4: <http://mycite.omikk.bme.hu/search/slist.php?lang=1&AuthorID=10001703>

URL5: http://mycite.omikk.bme.hu/search/szervezet_lista.php

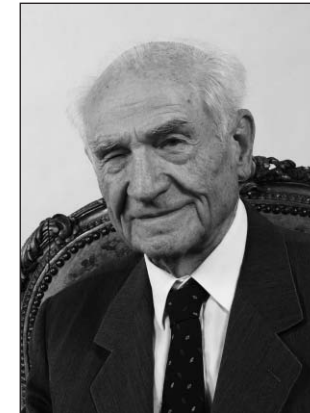
Az agrárium népes családja nevében búcsúztunk Tőle, hogy aztán elkísérhessük utolsó útjára.*

Szegény, zöldségtermesztéssel is foglalkozó kétlaki család gyermekeként Rákospalotán hamar magába szívta a megélhetéshez elengedhetetlenül szükséges gyakorlati ismereteket – azt, hogy milyen fontos a nadrágszűj-parcellák megfelelő öntözése, a föld táplálóanyag-ellátása és a betakarított termények piacra juttatása. Talán valamennyire ezek a gyermekkori élmények is befolyásolhatták későbbi pályaválasztását. A helyben végzett négy elemi iskolai év után meghatározó jelentőségű élmény volt számára a híres Fasori Evangélikus Gimnázium, ahol oly sok – később világhírűvé vált – tudós mellett ő is belekóstolt a tudomány levegőjébe. A fasori évek nemcsak felzárkóztatták, hanem megkönnyítették későbbi útját a Kertészeti Főiskolára, melyet már nagyobb erőfeszítés nélkül végzett el.

Családja eredetét keresve a Vác melletti Cselőte nevű egykori község emlékeztet származási helyükre. Innen indultak Fótra, Palotára a dél-palóc községekbe, a főváros ak-

* A Cselőtei László akadémikus, egyetemi tanár búcsúztatásakor, 2012. március 12-én elhangzott beszédek egybeszerkesztett változata.

Megemlékezés

CSELŐTEI LÁSZLÓ

1925–2012

kori peremvidékére. Ebben a jellegzetes környezetben nőtt fel. A lakosság nagy része már munkás volt, ahová édesapja is tartozott, a MÁV Istvánbeli Főműhelyében kereste a család kenyerének egy részét. A többit édesanyja, aki testvéreivel és az összes felmenővel a földművelésből, kertészetből élt vagy egészítette ki a család jövedelmét.

Már fiatalon megismerkedett a kertészeti természettel, ahogy említette egyik

nyilatkozata során: „... volt némi fogalmam a mezőgazdasági termelésről, a zöldség útjáról a feldolgozóig, a fogyasztóig, tudtam, mikor jó a piac a vásárlónak, illetve a termelőnek.”

A nyári szünetek a földhöz kötötték. Itt tanulta meg a laposok, a semlyék és a dűnék szerepét. Az éves levonuló vizek ismeretében helyezték el a palántákat és sok esetben volt vitatéma a vízszintek szabályozása.

Máskor erről így vallott: „... ha az ember elindul valamerre, útközben felhalmozódnak benne az ismeretek [...] próbál eredményt elérni...”

A megfigyelésekhez, a növényállomány pontos megismeréséhez nagyobb koncentrációra volt szüksége, mivel a sors nem kímélte apró gyermekkorában. Alig volt két éves, amikor a spanyolnátha megtámadta és elvette egyik szemé világát. Idősebben ezt így ítélte